

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.273>

JEL classification: E62, H22, K34
UDC: 332.24/.64(477):364

Андрій МАРТИН

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри,
кафедра землевпорядного проектування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
E-mail: martyn@nubip.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-6905-2445
ResearcherID: AAG-7099-2019

Юлія МОРОЗ

здобувач,
кафедра землевпорядного проектування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
E-mail: moroz@nubip.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-9145-7545
ResearcherID: ABG-5222-2020

АДАПТАЦІЯ ПЛАТНОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ДО УМОВ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПЕРЕДУМОВИ, ПРИНЦИПИ, ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. 24 лютого 2022 року російська федерація почала широкомасштабне вторгнення в Україну, яке дотепер справляє глибокий та складний вплив як на економіку України та світову економіку в цілому. Невід'ємними умовами воєнного часу стають нестабільність та непередбачуваність, які значною мірою впливають на усі аспекти життя суспільства, включаючи систему оподаткування. Оскільки надходження плати за землю являються другим за важливістю після податку на доходи фізичних осіб джерелом надходжень до місцевих бюджетів, авторами проаналізовано передумови адаптації платності землекористування відповідно до умов воєнного стану.

Мета. Стаття розглядає принципи, на яких має базуватися така адаптація, включаючи урахування безпекових умов землекористування. Ці принципи спрямовані на створення ефективного механізму реагування на зміни у землекористуванні під час воєнного стану.

Метод (методологія). В статті використано такі наукові методи пізнання: теоретичного узагальнення, емпіричний, системного аналізу при розгляді принципів гнучкості податкових ставок, стимулювання соціальної справедливості як взаємопов'язаних елементів системи адаптації; загальнонаукових методів дослідження – аналіз, синтез, дедукція, індукція.

Результати. Прикладні аспекти статті фокусуються на розробці конкретних інструментів адаптації, таких як податкові пільги для землекористувачів, які втратили доступ до земельних ділянок внаслідок окупації окремих територій агресором, забруднення вибухонебезпечними предметами, розміщення фортифікаційних споруд та інженерно-технічних загороджень того. Запропоновані гнучкі механізми оподаткування, що спрямовані, зокрема, на підтримку у воєнний період аграрного сектору, який відзначається найбільшою землеємністю.

Стаття пропонує комплексний підхід до розв'язання проблеми адаптації платності за землекористування в Україні до умов воєнного стану, надаючи не лише теоретичний аналіз, але і конкретні пропозиції для забезпечення ефективного та справедливого справляння плати за землю в умовах воєнного часу.

© Андрій Мартин, Юлія Мороз, 2023

Отримано: 03.05.2023 р.

Рекомендовано до друку: 15.05.2023 р.

Опубліковано: 31.05.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Мартин А., Мороз Ю. Адаптація платності землекористування в Україні до умов воєнного часу: передумови, принципи, прикладні аспекти. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 2. С. 273-281. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.273>

Ключові слова: плата за землю; економіка в умовах воєнного стану; податкове навантаження; землекористування; ставки податку; податкові пільги.

Вступ

Війна завжди приносить з собою величезні та болісні наслідки для населення та економіки країни, впливає на різноманітні сфери життя, в тому числі на фінансову сферу. З одного боку, податкові надходження критично важливі для функціонування державних інституцій і, зокрема, фінансування оборони, проте не можна нехтувати й тим фактом, що усі війни, в першу чергу, є війнами економік. Тому навіть попри війну бізнес має працювати, а для цього держава має пристосувати податкове навантаження і податкові правила до воєнних умов, сприяти виживанню бізнесу в умовах війни.

Можна виділити такі основні наслідки війни, що мають братися до уваги при справлянні плати за землю:

1. *Неможливість використання ділянок.* Земельні ділянки, що опинилися в зоні окупації або безпосередньо поблизу лінії фронту, стають фактично недоступними для своїх власників. Це землі часто стають забрудненими вибухонебезпечними предметами або можуть бути зайнятими фортифікаційними спорудами або інженерними загородами. За попередніми оцінками, площа лише забруднених вибухонебезпечними предметами територій сягнула 8 млн га, з яких 6 млн га на окупованих територіях та 2 млн га – на звільнених. Недоступні для використання ділянки також можуть мати місце на територіях, що знаходяться на значній віддалі від лінії фронту та зон бойових дій (наприклад, зайняті Силами безпеки і оборони України для створення ліній фортифікаційних споруд, інженерно-технічних загороджень та мінних полів вздовж україно-білоруського кордону, навколо важливих військових та інфраструктурних об'єктів тощо);

2. *Руйнація інфраструктури.* Бойові дії призводять до масового знищення важливої інфраструктури – доріг, мостів, енергомереж, соціальних споруд тощо. Це робить використання земельних ділянок в межах

окремих територій неможливим чи неефективним (наприклад, окремі звільнені території Харківської та Херсонської областей);

3. *Економічний спад.* Війна загальмовує економічний розвиток країни, призводячи до зниження інвестиційної активності, зростання безробіття та інфляції. Це також впливає на цінність земель та їх потенційну здатність приносити ренту.

Все перераховане вимагає від держави переглянути податкову політику. Цілком справедливим є зниження або навіть тимчасове скасування земельного податку, орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності для ділянок, які стали недоступними або суттєво втратили свою цінність через війну.

Крім того, беручи до уваги, що переважна більшість земель в Україні перебувають у власності фізичних осіб, несправедливе оподаткування земель, які не приносять доходу, може призвести до соціального невдоволення, протестів з боку населення, яке вже страждає від наслідків війни.

Відповідно до звіту Казначейства про виконання місцевих бюджетів за січень-грудень 2021 року, надходження плати за землю склали 35268,3 млн грн, при чому збільшення надходжень проти 2020 року становило 12,0%, або 3791,0 млн гривень¹. Але справляння плати за землю в умовах війни вимагає від держави гнучкого та гуманного підходу, що відображав би реальний стан речей у землекористуванні та був би справедливим для всіх сторін.

6. Прикладні аспекти даної проблеми передбачають розробку конкретних інструментів, які враховують особливості воєнного часу.

Мета та завдання статті

Головною метою даної статті є аналіз проблеми адаптації системи платності за землекористування в Україні до умов воєнного часу. В основі цього дослідження лежить прагнення визначити оптимальні шляхи

¹ Див. довідку щодо стану виконання місцевих бюджетів (виконання доходів місцевих бюджетів) за 2021 рік - <https://shorturl.at/yHPY9>.

адаптації плати за землю до умов воєнного часу із особливим акцентом на потреби аграрного сектору в умовах невизначеності та загроз воєнного стану.

Основними завданнями, які ставили перед собою автори статті є:

- вивчення факторів, що визначають необхідність адаптації платежів за землекористування в умовах воєнного конфлікту.
- розроблення принципів гнучкості плати за землю для забезпечення ефективного реагування на зміни у землекористуванні в умовах воєнного стану;
- розроблення інструментів адаптації, таких як податкові пільги та програми підтримки, які допомагатимуть землекористувачам пристосуватися до умов економіки воєнного часу.

Виклад основного матеріалу дослідження

У всіх військових конфліктах в першу чергу важливо розуміти, що це, в суті, економічні зіткнення. Тому економіка та бізнес мають працювати. Для досягнення цієї мети, держава повинна адаптувати систему оподаткування та податкові правила до умов воєнного конфлікту, з метою підтримки виживання бізнесу в умовах війни.

Особи, у яких у володінні є земля, та постійні землекористувачі – фізичні та юридичні особи мають сплачувати за неї податок. Відповідно до п. п. 14.1.72 статті 14 Податкового кодексу України земельний податок – це обов'язковий платіж, що справляється з власників земельних ділянок та земельних часток (паїв), а також постійних землекористувачів.

Ставки такого податку визначають органи місцевого самоврядування тобто встановлюються сільськими, селищними, міськими радами та радами об'єднаних територіальних громад. Згідно зі статтею 10 та пунктом 12.3 статті 12 Податкового кодексу України [1] законодавчо закріплено право органів місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки та збори в межах своїх повноважень. Податковим кодексом України визначено, що органи місцевого самоврядування приймають рішення про встановлення місцевих податків та зборів та офіційно оприлюднюють до 15 липня року,

що передує бюджетному періоду, в якому планується їх застосування.

Відповідно до пункту 12.3.5 статті 12 Податкового кодексу України, якщо відповідний орган місцевого самоврядування не прийняв рішення про встановлення відповідних місцевих податків і зборів, що є обов'язковими згідно з нормами Податкового кодексу України, такі податки до прийняття рішення справляються виходячи з норм Податкового кодексу із застосуванням їх мінімальних ставок, а плата за землю справляється із застосуванням ставок, які діяли до 31 грудня 2021 року, що передує бюджетному періоду, в якому планується застосування плати за землю.

Ставки податку на землю регламентує ст. 273-277 Податкового Кодексу України. Так, ставки встановлюються диференційовано відповідно до різних категорій земель. Залежно від цільового призначення земельний фонд поділяється на категорії.

За земельні ділянки, нормативна грошова оцінка яких зроблена, ставка податку встановлюється в розмірі не більше 3% від їх нормативної грошової оцінки:

- для земель загального користування — не більш 1% їхньої нормативної грошової оцінки;
- для сільськогосподарських угідь — не менше 0,3% і не більш 1% їхньої нормативної грошової оцінки;
- для лісових земель — не більше 0,1% їхньої нормативної грошової оцінки.

За земельні ділянки, розташовані за межами населених пунктів або в межах населених пунктів, нормативна грошова оцінка яких не проводилася, ставка податку встановлюється у розмірі:

- не більше 5% від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області;
- для сільськогосподарських угідь — не менш 0,3% та не більш 5% нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області;
- для лісових земель — не більш 0,1% нормативної грошової оцінки площі ріллі по області.

Всі надходження від такого податкового навантаження в повному обсязі зараховуються до місцевих бюджетів та, відповідно до діючого законодавства, є джерелом формування

загального фонду бюджету територіальної громади.

З початком воєнного стану в Україні чимало підприємств були змушені тимчасово призупинити роботу, особливо в тих містах і селах України, де така робота стала неможливою через жорстокі військові дії країни-агресора.

Враховуючи складні обставини, в яких опинився бізнес, Верховна Рада України прийняла низку законів, спрямованих на полегшення умов ведення бізнесу. Зокрема, були прийняті наступні закони:

- № 2118-IX та № 2115-IX від 3 березня 2022 року (набрали чинності 7 березня 2022 року);
- № 2120-IX від 15 березня 2022 року (набув чинності 17 березня 2022 року);
- від 24 березня 2022 року № 2142-IX (набув чинності 5 квітня 2022 року).

Розглядаючи ці законодавчі акти, хотіли б прокоментувати основні зміни, що стосуються плати за землю.

Зважаючи на збройну агресію росії, тимчасово за певні земельні ділянки не нараховується та не сплачується плата за землю.

Зокрема, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (земельні частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, визначається Кабінетом Міністрів України. Урядом було ухвалено постанову

№1364 від 06.12.2022 року Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією, яка набрала чинності 25 грудня 2022 року.

Відповідно до п. 1 вказаної постанови перелік територій, затверджується Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. На виконання положень ПКМУ №1364 Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України прийнято Наказ №309 від 22.12.2022 року «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією» (набрав чинності 27.12.2022), яким затверджено перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією. Перелік не є фіксованим – він регулярно актуалізується. Загалом перелік у 2023 році оновлювався вже десять разів. Останні зміни були внесені Наказом Мінреінтеграції №254 від 22.09.2023.

Таким чином, на сьогодні не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за:

- земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії;
- земельні ділянки, що розташовані на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації;
- земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди [2].

В законі поняття «бойові дії» відповідно до ЗУ «Про оборону України» [3] трактується як форма застосування з'єднань, військових частин, підрозділів (інших сил і засобів) Збройних сил України, інших складових сил оборони для вирішення бойових (спеціальних) завдань в операціях або самостійно під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння), а «засмічені землі» розуміється земельна ділянка, на якій наявні сторонні предмети, матеріали, відходи

та/або інші речовини без відповідних дозволів, що з'явилися на ній унаслідок надзвичайних ситуацій і/або збройної агресії та бойових дій (Наказ Міндовкілля від 04.04.2022 року №167)[4].

Вказане вище положення Закону №2120 розповсюджується на:

- земельні частки (паї) та земельні ділянки, що перебувають у приватній власності;
- земельні ділянки, які перебувають у користуванні на праві постійного користування;
- орендовані земельні ділянки державної та/або комунальної власності.

На практиці є випадки (затверджено наказом Мінреінтеграції від 22.12.2022 р. № 309), що підлягають звільненню від сплати податків, коли в Перелік не включені території, що розташовані далеко від лінії фронту, але по яких було завдано значних ракетних ударів, у зв'язку з чим або з інших причин, зумовлених воєнним станом, орендарі не можуть використовувати земельні ділянки за цільовим призначенням. Щодо таких випадків варто зауважити, що відповідно до частини шостої статті 762 Цивільного кодексу України наймач звільняється від плати за весь час, протягом якого майно не могло бути використане ним через обставини, за які він не відповідає. Тобто орендар може бути звільнений не тільки від відповідальності за несплату орендної плати, але й від необхідності її сплачувати. Проте це правило діє, якщо використовувати земельну ділянку неможливо через обставини, за які орендар не відповідає.

Щодо земельних ділянок, визначених обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди

Як було уже зазначено, з 06.05.2023 р. підпунктом 69.14 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX ПКУ щодо сплати земельного податку та орендної плати щодо земельних ділянок, що визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди. Але за період дії цієї норми (з 01.03.2022 р. по 05.05.2023 р.) користувачі земельних ділянок мали право на застосування такої пільги.

Варто зазначити, що ні Кодекс цивільного захисту України, ні інші закони України не містять уніфікованого визначення поняття «фортифікаційна споруда». Натомість, згідно Словник української мови, «фортифікаційні споруди» – це оборонні споруди (окопи, траншеї, сховища і т. ін.) для успішного ведення бою і захисту від дій ворога [5, с. 628].

Оскільки законодавством не визначено поняття «фортифікаційна споруда», то на практиці застосувати таку податкову пільгу було досить складно. Застосування податкової пільги можливе тільки тоді, коли платники податків, яких стосується ця пільга, можуть довести її існування.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2022 р. № 1255 «Про деякі питання будівництва військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд» визначено, що на період правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях «належність об'єктів будівництва з непостійним місцем розташування до військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд для потреб оборони визначається начальником обласної військової адміністрації за поданням командування військових формувань».

Встановити статус споруди (чи є вона фортифікаційною чи ні) платнику податку на землю або орендної плати буде непросто, якщо врахувати, що відповідно до пункту 1.4.3 Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом Служби безпеки України від 23.12.2020 р. № 383, відомості про систему охорони, оборони в особливий період (на воєнний час) або відомості про будівництво фортифікаційних споруд у такий період становлять державну таємницю. Через що на практиці коли орендарі земельних ділянок, які мали право на податкову пільгу, отримали податкові повідомлення – рішення, якими визначені податкові зобов'язання з орендної плати з фізичних осіб чи юридичних осіб за 2022 р., оскільки фактично позбавлені можливості довести наявність на своїй земельній ділянці фортифікаційної споруди [6].

Враховуючи вищенаведені приклади можна зробити висновок, що запроваджені на даний момент податкові пільги щодо плати за землю

не до кінця законодавчо врегульовані і не завжди можуть бути застосовані на практиці.

Як відомо, податок на землю відноситься до місцевих податків і відповідно до аналізу виконання державного та місцевих бюджетів за 2022 рік проведеного Шведсько-Українським Проектом «Підтримка децентралізації в Україні», SALAR International варто відзначити, перші місяці війни досить негативно вплинули на фінансову і матеріалу основи місцевого самоврядування. Крім цього, держава повинна була забезпечити стабільні економічні умови

для бізнесу, тому було запроваджено певні податкові пільги про які було описано раніше, до яких органи місцевого самоврядування також повинні були пристосовуватись.

Ситуація із платою за землю, приріст надходжень по якій лише в грудні показав додатне значення в 2022 році визначається як негативна. Адже в березні потенційні втрати були на рівні -38% (-1,1 млрд гривень недоотриманих надходжень лише за один місяць) (див. рис. 1) [7].

Рис. 1 Динаміка надходжень плати за землю до місцевих бюджетів у 2022 році [7]

* Джерело: <https://decentralization.gov.ua/en/news/16105>.

За даними Міністерства фінансів України за I півріччя 2023 року до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 218,3 млрд грн, що на 42,5 млрд грн більше, порівняно з аналогічним періодом 2022 року, з них 16,7 млрд грн – плата за землю. Територіальні громади зацікавлені у відновленні обов'язкового податкового навантаження, зокрема і у відновленні сплати повноцінної податку на землю адже

Враховуючи вищенаведені фактори вже проведеної політики щодо регулювання податкового навантаження на землекористування, для пристосування до умов воєнного стану в Україні необхідно врахувати додаткові принципи серед яких:

- *Принцип гнучкості плати за землю*, що може визначатись як ключовий принцип адаптації платності землекористування до умов воєнного конфлікту. Цей принцип передбачає можливість оперативного втручання у регулювання податкового та тарифного середовища для сільськогосподарських

підприємств. Гнучкість буде досягнута шляхом встановлення законодавчих положень щодо коригування ставки в бік зниження чи підвищення або автоматично відповідно до формули, заснованої на стандартних економічних показниках. Гнучкість встановлення податкових ставок та тарифів дозволяє уряду швидко реагувати на зміни в аграрному секторі, забезпечуючи стимули для збереження продуктивності та уникнення негативних наслідків воєнного конфлікту на сільськогосподарську діяльність.

- *Принцип стимулювання продовольчої безпеки* зосереджений на забезпеченні необхідного запасу продуктів харчування для населення під час воєнного конфлікту. Це включає в себе розробку та впровадження заходів, спрямованих на збільшення виробництва стратегічно важливих продуктів, підтримку фермерів у збереженні та розширенні виробництва, а також створення механізмів для забезпечення розподілу

продукції в ефективний спосіб, щоб задовольнити потреби населення.

- *Соціальна справедливість та захист інтересів селянства*, передбачає врахування потреб та прав фермерів та селянського населення в умовах воєнного конфлікту. Це включає в себе розробку заходів, спрямованих на соціальний захист та підтримку для тих, хто безпосередньо залучений до сільського господарства, а також створення умов для збереження та розвитку сільських територій.

Для забезпечення вищезгаданих принципів, перш за все, необхідно впроваджувати систему податкових пільг для аграрних підприємств у воєнний період, це можливо реалізувати за допомогою тимчасового зниження ставок податків на землю для сприяння фінансовій стійкості фермерських господарств під час воєнного конфлікту. Створення програм підтримки для фермерів та забезпечення їх доступу до необхідних ресурсів, таких як кредити, налагодження системи постачання та інноваційні технології, є ще однією конкретною дією адаптації. Це сприяє підтримці сільських господарств та їхній здатності пристосуватися до нових умов. Також обов'язково потрібно постійно оновлювати перелік територій на яких

проводяться бойові дії, адже на сьогодні є значні площі угідь, що зазнають щоденних обстрілів із ворожої сторони, але не віднесені до територій можливих бойових дій, а також ініціювати окрему процедуру моніторингу використання таких земельних ділянок з метою запобігання зловживанням пільгами, визначеними законом.

В той же час, доцільність надання податкової пільги із плати за землю має контролюватися, адже у випадку використання земельної ділянки за призначенням для ведення сільськогосподарського виробництва і, відповідно, одержання власником (користувачем) земельної ділянки доходу, пільга має бути скасована. В сучасних умовах для встановлення факту використання сільськогосподарських земельних ділянок за призначенням для розміщення посівів сільськогосподарських культур можуть бути використані інформаційні продукти дистанційного зондування Землі, зокрема, класифікація посівів сільськогосподарських культур, що проводиться в Україні із 2019 року для потреб Міністерства аграрної політики та продовольства України (див. рис. 2).

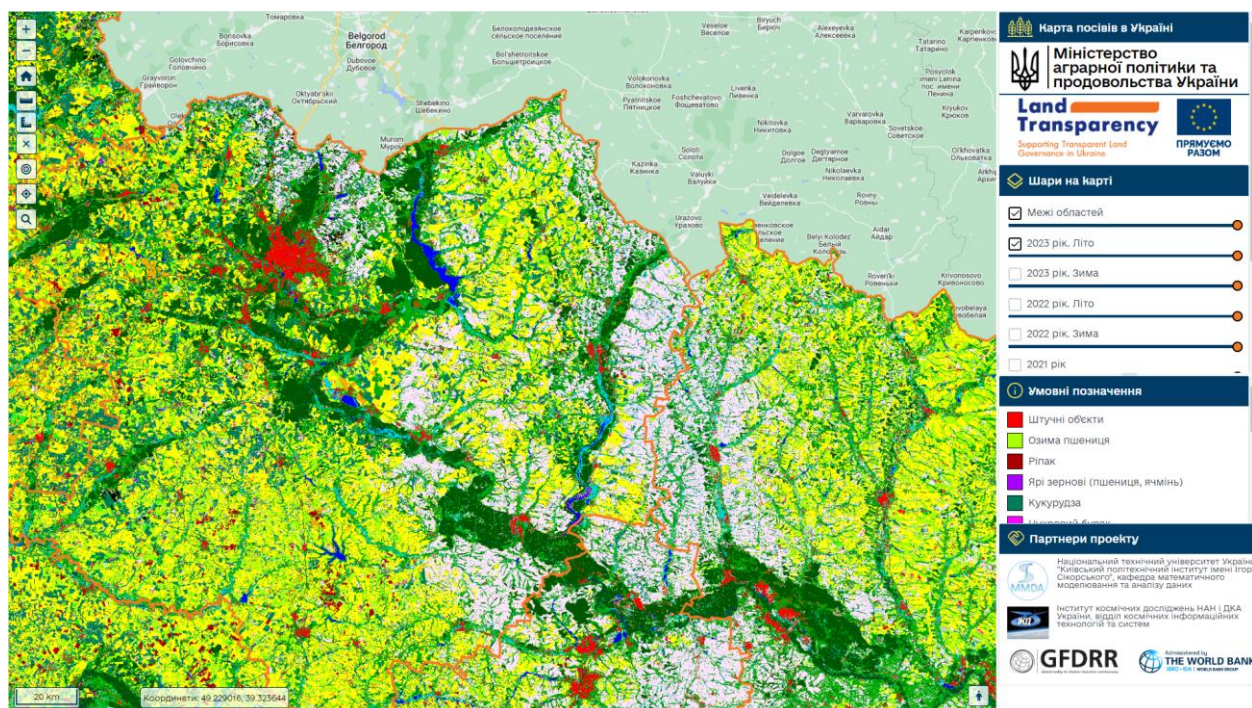

Рис. 2 Фрагмент карти класифікації посівів сільськогосподарських культур у 2023 році [8]

* Джерело: <https://ukraine-cropmaps.com>.

Поєднання класифікації посівів за даними дистанційного зондування Землі із відомостями Державного земельного кадастру щодо реєстрації земельних ділянок, надає можливість в камеральних умовах ідентифікувати земельні ділянки із посівами сільськогосподарських культур в межах території громад де велися бойові дії, а отже, при потребі, скасувати щодо них податкові пільги.

Очевидно, що відповідним функціонал щодо встановлення фактичного використання земельної ділянки для сільськогосподарських потреб має бути доповнене програмне забезпечення Державного земельного кадастру, а відповідні відомості мають передаватися органам Державної податкової служби у доповнення до відомостей, що передаються згідно Порядку взаємодії органів виконавчої влади щодо обміну інформацією, необхідною для обчислення і справляння плати за землю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2006 № 1066.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Підводячи підсумки, можна зробити висновок, що актуальність та необхідність адаптації системи платності за землекористування в Україні до умов воєнного часу не до кінця вирішена на сьогоднішній день. Аналізуючи передумови, принципи та

прикладні аспекти, ми приходимо до кількох важливих висновків.

По-перше, економіка та бізнес є невід'ємною частиною будь-якого конфлікту, і їх функціонування в умовах воєнного стану є критично важливим для забезпечення стійкості та виживання країни.

По-друге, принципи гнучкості та стимулювання продовольчої безпеки виявилися ключовими елементами успішної адаптації. Гнучкі тарифи та податкові правила дозволяють бізнесу адекватно реагувати на зміни у воєнних умовах, а заходи, спрямовані на забезпечення продовольчої безпеки, стають гарантом стійкості суспільства.

По-третє, важливими прикладними аспектами є розробка конкретних інструментів, таких як податкові пільги та програми підтримки, які надають бізнесу та фермерам можливість адаптуватися до нових умов та продовжувати свою діяльність.

Запропонований механізм контролю надання податкових пільг може стати достатньо ефективним у разі запровадження на рівні законодавства можливості здійснювати камеральні перевірки дотримання земельного законодавства із використанням інформаційних продуктів дистанційного зондування Землі та відповідного доповнення інструментами геопросторового аналізу програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий Кодекс України: Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 року №2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.
3. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
4. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану: наказ М-ва захисту довкілля та природних ресурсів України від 4 квітня 2022 р. № 167. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/re37742?an=1>.
5. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980.
6. Особливості плати за землю в період воєнного стану. Хто та за яких умов може не платити. Останні законодавчі зміни. *Децентралізація*. 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16602>.
7. Онищук А. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. *Децентралізація*. 2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/en/news/16105>.
8. Карта посівів в Україні. URL: <https://ukraine-cropmaps.com>.

REFERENCES

1. *Tax Code of Ukraine*, The Code № 2755-VI. (2010) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
2. *On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Validity of Norms for the Period of Martial Law*, Law of Ukraine №2120-IX. (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> [in Ukrainian].
3. *On the defence of Ukraine*, Law of Ukraine № 1932-XII (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> [in Ukrainian].
4. *On Approval of the Methodology for Determining the Amount of Damage Caused to Land and Soil as a Result of Emergency Situations and/or Armed Aggression and Hostilities during Martial Law*, Order № 167. (2022). (Ukraine). <https://ips.ligazakon.net/document/view/re37742?an=1> [in Ukrainian].
5. Academy of sciences of the USSR Institute of Linguistics. *Dictionary of the Ukrainian Language: in 11 volumes*. (1970-1980). Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
6. *Peculiarities of land payment during martial law. Who may not pay and under what conditions. Recent legislative changes*. (2023). Decentralisation in Ukraine. <https://decentralization.gov.ua/news/16602>. [in Ukrainian].
7. Onishchuk, A. *Analysis of local budget execution for 2022* (2022). Decentralisation in Ukraine. <https://decentralization.gov.ua/en/news/16105> [in Ukrainian].
8. *Map of crops in Ukraine*. (2022). <https://ukraine-cropmaps.com> [in Ukrainian].

Andrii Martyn, Doctor of Economics, Professor, Head, Department of Land Management Design, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

Yuliia Moroz, PhD student, Department of Land Management Design, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

ADAPTATION OF LAND USE PAYMENTS IN UKRAINE TO WARTIME CONDITIONS: PREREQUISITES, PRINCIPLES, AND APPLIED ASPECTS

Abstract

Introduction. On 24 February 2022, the Russian Federation launched a large-scale invasion of Ukraine, which is still having a profound and complex impact on both the Ukrainian economy and the global economy as a whole. The inherent conditions of wartime are instability and unpredictability, which significantly affect all aspects of society, including the taxation system. Since land payment revenues are the second most important source of revenues to local budgets after personal income tax, the authors analyse the prerequisites for adapting land use payments in accordance with martial law.

Purpose. The article examines the principles on which such adaptation should be based, including consideration of security conditions of land use. These principles are aimed at creating an effective mechanism for responding to changes in land use during martial law.

Method (methodology). The article uses the following scientific methods of cognition: theoretical generalisation, empirical, system analysis when considering the principles of tax rate flexibility and promotion of social justice as interrelated elements of the adaptation system; general scientific research methods - analysis, synthesis, deduction, induction.

Results. The applied aspects of the article focus on the development of specific adaptation instruments, such as tax benefits for land users who have lost access to land plots as a result of the occupation of certain territories by the aggressor, contamination with explosive ordnance, placement of fortifications and engineering barriers. The author proposes flexible taxation mechanisms aimed, in particular, at supporting the agricultural sector, which is characterised by the highest land intensity, during the wartime period.

The article offers a comprehensive approach to solving the problem of adaptation of land use fees in Ukraine to martial law conditions, providing not only a theoretical analysis but also specific proposals to ensure efficient and fair collection of land fees under martial law.

Keywords: land payment; economy under martial law; tax burden; land use; tax rates; tax privileges.

Cite as: Martyn, A., and Moroz, Y. (2023). Management of the development of critical technologies and their significance in the defence capacity of Ukraine. *Economic analysis*, 33 (2), 273-281. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.273>